

УДК 338.246

Гарматюк Оксана, Дишкант Юрій

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (Україна)

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Garmatiuk Oksana, Dyshkant Yurii

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)

DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE IN CONDITIONS OF WAR

На сьогоднішній день питання відновлення та розвитку малого та середнього бізнесу в Україні є надзвичайно важливими, адже саме малий та середній бізнес є запорукою розвитку національної економіки, він сприяє вирішенню питань зайнятості населення, породжує здорову конкуренцію, забезпечує зростання експортного потенціалу країни та наповнення внутрішнього ринку споживчими товарами та послугами, є найбільш масовою формою ділової активності та забезпечує соціально-економічну сталість розвитку. Малий та середній бізнес по факту є фундаментом, без якого не може розвиватися будь-яка інноваційно-орієнтована економіка.

Насамперед слід визначитись з тим, за якими критеріями підприємства поділяються за розмірами. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [4] розрізняють мікропідприємства, малі, середні та великі підприємства.

До мікропідприємств законодавець відносить суб'єктів господарювання, які відповідають щонайменше двом з наведених критеріїв: балансова вартість активів – до 350 тисяч євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 700 тисяч євро включно; середня кількість працівників – до 10 осіб включно.

До малих підприємств належать суб'єкти господарювання, що не відповідають критеріям мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів – до 4 мільйонів євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 мільйонів євро включно; середня кількість працівників – до 50 осіб включно.

До середніх підприємств належать суб'єкти господарювання, що не відповідають критеріям для малих підприємств та показники на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом з таких критеріїв: балансова вартість активів – до 20 мільйонів євро включно; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 40 мільйонів євро включно; середня кількість працівників – до 250 осіб включно.

Важливість розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах війни складно переоцінити, саме він багато у чому визначає темпи економічного зростання, структуру і якість ВВП. На підтвердження можна навести той факт, що в країнах Європи малі та середні підприємства становлять більше 90% від усіх підприємств ЄС та за останні п'ять років створили близько 70% робочих місць. В Україні на початок 2025 р. малий та середній бізнес становив 90% від всього бізнесу та забезпечував 72% реалізації продукції, а також 80% робочих місць.

Також слід звернути увагу на той факт, що малий та середній бізнес виконує низку специфічних соціально-економічних функцій: сприяння процесам демонополізації, приватизації та роздержавлення економіки, стимулювання розвитку економічної конкуренції, формування численних суб'єктів господарювання, орієнтованих на задоволення потреб споживачів, конкуренцію тощо; залучення

матеріальних, природних, фінансових, людських та інформаційних ресурсів, що «випадають з поля зору» великих підприємств; поліпшення еластичності структури ринку, збалансування попиту, пропозиції і цін, індивідуалізація пропозиції та диференціація попиту, насичення ринків, задоволення специфічних місцевих потреб; вивільнення великих підприємств від виробництва нерентабельної для них дрібносерійної та штучної продукції, яка задовольняє індивідуальний попит; забезпечення додаткових робочих місць; стимулювання підвищення ділової активності населення та розвиток середнього класу, який становить соціальний фундамент економічних реформ і сприяє забезпеченню стабільності суспільства; зниження соціальної напруги завдяки пом'якшенню майнової диференціації та підвищенню рівня доходів населення; збільшення гнучкості національної економіки та ринкової пропозиції відповідно до сучасних умов відкритої економіки; сприяння процесу демократизації суспільства, раціоналізації системи економічної організації та управління [5, с. 84]

Слід зауважити, що саме малий та середній бізнес є невід'ємним елементом економік розвинених країн, на нього припадає 50-53% ВВП. В Україні малий та середній бізнес створює 60% ВВП, надає 7 млн. робочих місць та 40% податкових надходжень.

Значним загрозливим фактором розвитку малого та середнього бізнесу на сьогоднішній день є високе податкове навантаження, в результаті чого значна кількість бізнесу змушена припиняти діяльність або ж переходить в тіньовий сектор.

Також до ключових проблем бізнесу в Україні в умовах війни слід віднести: воєнну небезпеку (загроза руйнувань, порушення логістики), брак робочої сили (через демографічну кризу та зниження добробуту населення), зростання вартості сировини, зниження попиту на товари та послуги (через демографічну кризу та зниження добробуту населення), низький рівень життя та ВВП.

Список використаних джерел:

1. Гумен Ю., Краузе О. *Сучасний стан та основні напрями посилення соціальної відповідальності бізнесу в умовах повномасштабної війни* / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 306-316. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
2. Краузе О., Синькевич Н., Юрик Н. Економічний аналіз та контроль кризових явищ у діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 1. С. 14-24. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1254>
3. Пріоритети та виклики малого та середнього бізнесу у 2025 році: комітетські слухання. URL: <https://news.dtki.ua/society/economics/97471-prioriteti-ta-vikliki-diialnosti-malogo-ta-serednyogo-biznesu-u-2025-roci-komitetski-sluxannia>
4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність: Закон України 996-XIV, поточна редакція від 03.09.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
5. Ситник Н.С., Козак С.І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 26-1. С. 83-87.
6. Шведа Н., Краузе О. Трансформація бізнес-моделей в умовах цифрової економіки. *Соціально-економічні проблеми і держава* (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 86- 94. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23snmute.pdf>